

ტურიზმის საგალობარი ანგარიშების აგების სრულყოფის ზოგადი

თეორიული ასაჯგავი

იულია ონიანი, ანსუ-ს ასოცირებული უნივერსიტეტი
ნონა კუხიანიძე, ანსუ-ს ასოცირებული უნივერსიტეტი

სტატიაში ეას რეკომენდაციების მიხედვით განხილულია, ზოგადად ტურისტული მოხმარების სტრუქტურა, ტურისტული ფაქტიური და საბოლოო მოხმარების ეკონომიკური შინაარსი, ტურისტული ინდუსტრიის ეკონომიკური საქმიანობის სახეები, რომლის საფუძველზეც აიგება ტურიზმის სატელ-ტური ანგარიშები (ტსა).

ტურისტული პროდუქტისა და ტურისტული საქმიანობის სახეების განსაზღვრის მიზნით, მიზანშეწონილია სატელიტური ანგარიშების დამუშავება დავიწყოთ დანახარჯების სტრუქტურის ანალიზით და გავითვალისწინოთ ეას რეკომენდაციები ცალკეული ჯგუფის პროდუქტების გამოყოფის თვალსაზრისით.

საკვანძო სიტყვები: სატელიტური ანგარიშები; ტურინდუსტრია; ტურისტული ფაქტიური მოხმარება; ტურისტული ფაქტიური საბოლოო მოხმარება; ტურისტული პროდუქტი; ტურიზმზე დანახარჯები; ტურიზმის მთლიანი გამოშვება; ტურისტული დამატებული ღირებულება

Summary

According to recommendation of the National Accounts System in the article is generally discussed tourist consumption structure, economic content of tourist actual and final consumption, types of economic activity of tourist industry which are basis for construction of the tourism satellite reports.

For determination of types of tourist products and activity its' advisable to start satellite reports treatment by analysis of expenses structure and to consider recommendations of the National Accounts System for allocation of the separate group products.

Резюме

Согласно рекомендациям Системы национальных счетов в статье рассмотрены в общем структура туристического потребления, экономическое содержание туристического фактического и конечного потребления, виды экономической деятельности туристической индустрии, на основании которых ведётся построение спутниковых счетов туризма.

С целью определения разновидностей туристического продукта и туристической деятельности целесообразно к обработке спутниковых счетов приступить с анализа структуры расходов и учесть рекомендации Системы национальных счетов с точки зрения выделения продуктов отдельной группы.

თანამედროვე პირობებში ტურიზმის მნიშვნელო-

ბა განისაზღვრება იმ შესაძლებლობებით, რომელიც უკავშირდება საქონელსა და მომსახურებაზე დამატებითი მოთხოვნის წარმოშობას, ახალი წყაროს და ზოგადად, ეკონომიკური ზრდის ყველაზე მძლავრი სტიმულების შექმნას. ტურიზმის სფეროს განვითარების დონის ანალიზისათვის და მისი სტრატეგიული მიმართულების განსაზღვრისათვის საჭიროა გვექმნოდეს ეკონომიკური ინფორმაციის ადეკვატური სისტემა. თითქმის ყველა ქვეყანაში არის ინფორმაციის ნაკლებობა ტურიზმის როლის შესახებ ქვეყნისა და რეგიონის ეკონომიკაში. შესაბამისად, არსებობს მოთხოვნა საიმედო სტატისტიკურ ინფორმაციაზე, რომელმაც რეალურად უნდა ასახოს ამ ეკონომიკური სექტორის როლი და მნიშვნელობა, რათა სახელმწიფომ გაატაროს სწორი ეკონომიკური პოლიტიკა ამ სფეროში.

უნდა აღინიშნოს, რომ ტრადიციულად ტურიზმის სტატისტიკური აღწერა ხდება ნატურალური მაჩვენებლების ნაკრების დახმარებით (დამსვენებელთა რიცხვი, ღამისმთევლების რიცხვი, სასტუმროებში ადგილების რაოდენობა და ა. შ.) მაგრამ ეს მაჩვენებლები არ იძლევა შესაძლებლობას განვსაზღვროთ ტურიზმის ადგილი ქვეყნისა და რეგიონის ეკონომიკაში. ეს შესაძლებელია მხოლოდ ღირებულებითი მაჩვენებლების დახმარებით, რომელიც მეთოდოლოგიურად შეესაბამება ეას-ში გამოყენებულ მაჩვენებლებს.

საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი ტურიზმის სტატისტიკის შექმნა ხანგრძლივი პროცესია, რომელიც დამამთავრებელი ეტაპი ითვალისწინებს ტურიზმის სატელიტურ ანგარიშების მეთოდოლოგიის ათვისებას და ანგარიშების პრაქტიკულ აგებას.

მისი გადანყვეტა მოითხოვს:

მოქმედი საინფორმაციო ბაზის არსებით გარდაქმნას;

ტურისტული გამოკვლევების ორგანიზებას;

და რაც მთავარია, ტურიზმის სატელიტური ანგარიშების მეთოდოლოგიის ათვისებას.

სატელიტური ანგარიშების აგების სამუშაოები რამოდენიმე წელია უკვე ხორციელდება მრავალი ქვეყნის ეროვნულ სტატისტიკურ სამსახურებში და ტურიზმთან დაკავშირებულ ინსტიტუტებში. ტსა-ის აგების სამუშაოებში მონაწილეობს 60-ზე მეტი ქვეყანა, მაგრამ ვერც ერთი ქვეყანა ვერ იძლევა სრულ რეკომენდაციებს ამ ანგარიშების აგებისათვის. ამ სფეროში რამდენადმე წინ წავიდა კანადა, რომელმაც პირველად 1994 წელს გამოაქვეყნა თავისი სატელიტური ანგარიში, აგრეთვე აშშ და ნორვეგია. ამ სამუშაოებს ატარებს აგრეთვე გაეროს, ტურიზმის საერთაშორისო ორგანიზაცია (ტსო), ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაცია

(ეთაგო), ევროსტატი და სხვა ორგანიზაციები. მათ შეიმუშავეს და გამოაქვეყნეს მეთოდოლოგიური რეკომენდაციები.

სატელიტური ანგარიშების აგების ამოცანა დგას იმიტომ, რომ წარმოდგენილ იქნას დანვრისგან თავისუფალი ინფორმაცია ტურიზმის ყველა ასპექტის შესახებ: ტურისტული მოხმარების სტრუქტურა, ეკონომიკური საქმიანობის სახეები, რომელიც პირველ რიგში მიმართულია დამსვენებელთა მომსახურებაზე, კავშირი ეკონომიკურ საქმიანობის სხვა სახეებთან. ტურიზმის სატელიტურ ანგარიშებში გამოითვლება ქვეყნის ეკონომიკაზე ტურიზმის ზემოქმედების ღირებულებითი მაჩვენებლები.

ტურიზმის სატელიტური ანგარიშების შემუშავების პროცესი მოითხოვს არა მარტო საბაზო ინფორმაციის პირდაპირ შეგროვებას, არამედ აგრეთვე ეროვნულ ანგარიშთა მონაცემებში უკვე არსებული მონაცემების გარდაქმნას და განაწილებას „ტურისტული“ ნიშნით. არსებითად, ტურიზმის სატელიტურ ანგარიშების მეშვეობით მიღებული ინფორმაციის დიდი ნაწილი მოდელირდება, ვიდრე პრაქტიკიდან მიიღება.

ეას რეკომენდაციების მიხედვით, სატელიტური ანგარიშები განასხვავებს ტურიზმზე დანახარჯებს (ანალოგიურია საბოლოო მოხმარებაზე დანახარჯების) და ტურისტთა ფაქტიურ მოხმარებას (ანალოგიური ეას-ში ფაქტიური საბოლოო მოხმარების). ტურიზმზე დანახარჯების ქვეშ იგულისხმება ტურისტების მიერ საქონლისა და მომსახურების შესყიდვაზე გაწეული ხარჯები საბოლოო მოხმარებისათვის, იმის მიუხედავად, როდის იყო ეს ხარჯი გაწეული - მოგზაურობის პერიოდში, მანამდე თუ მის შემდეგ.

ტურისტთა საბოლოო მოხმარებაში შედის ტურისტების მიერ მოგზაურობის პროცესში, საქონლისა და მომსახურების შესყიდვაზე ხარჯები, შრომის ანაზღაურება ნატურალურ ფორმაში თუ გვექნება ასეთი გამოწვევის შემთხვევა (არის შემთხვევა, როცა სანარმო ერთეულები, მივლინებაში მყოფთათვის დაქირავებულ თანამშრომლებს უხდის კვების ხარჯებს) და სხვა ინსტიტუციური ერთეულებიდან მიღებული ტრანსფერები ნატურალურ ფორმაში (სოციალური ტრანსფერების გარდა). თუ ამ მაჩვენებლებს დაუმატებთ არაკომერციული ორგანიზაციებიდან და სახელმწიფო დაწესებულებებიდან მიღებული სოციალურ ტრანსფერებს, მიიღებთ ტურისტთა ფაქტიური საბოლოო მოხმარების მაჩვენებელს.

ზემოთ ჩამოთვლილის გარდა, საერთო ხარჯები მოიცავს აგრეთვე მწარმოებელი კორპორაციების ხარჯებს ტრანსპორტზე და თავისი მივლინებული თანამშრომლებისა და სტუმრების სასტუმროში ცხოვრების ხარჯებს, რომლებიც ჩვეულებრივ შეიძლება შუალედური მოხმარებაში.

ტურისტული მოხმარების ეს განსაზღვრება ვრცელდება საქონლისა და მომსახურების ყველა კატეგორიაზე. ეას რეკომენდაციას იძლევა დავიწყოთ სატელიტური ანგარიშების დამუშავება დანახარჯების სტრუქტურის ანალიზით ტურისტული

პროდუქტისა და ტურისტული საქმიანობის სახეების განსაზღვრის მიზნით და გვთავაზობს რიგ რეკომენდაციებს ცალკეული ჯგუფის პროდუქტების გამოყოფის თვალსაზრისით.

ტურიზმის სატელიტური ანგარიშების მიხედვით ეს ნიშნავს საქონლისა და მომსახურების მთელი ერთობლიობის განაწილებას ტურიზმისათვის სპეციფიკურ და მისთვის არასპეციფიკურად. ამასთან სპეციფიკურის შემადგენლობაში გამოიყოფა მისთვის დამახასიათებელი (ექვემდებარება პროდუქტის სტატისტიკურ აღრიცხვას, რომლის უდიდესი ნაწილი, უმეტეს ქვეყნებში გაქრა ან რომლის მოხმარების დონე მნიშვნელოვნად შემცირდა დამსვენებელთა ნაკლებობის გამო) და თანმხლები (დანარჩენი კატეგორია, რომელიც მოიცავს პროდუქტებს, რომელიც ცალკეულ ქვეყნებში განსაზღვრული იყო როგორც ტურიზმისათვის სპეციფიკური საქონელი და მომსახურება, თუმცა საერთაშორისო კლასიფიკაციის მიხედვით არ შეიტანება ამ კატეგორიაში), საქონელი და მომსახურება.

ეას-ის კონცეფციის თანახმად, საქმიანობის სახეები, სადაც წარმოებული საქონელი და მომსახურება ტურიზმისათვის წარმოადგენს ტიპიურს, განსაზღვრება როგორც საქმიანობის განსაკუთრებული სახეები, ხოლო მწარმოებელი, რომელიც დაკავებულია ასეთი სახის საქმიანობით, უნდა იწოდებოდეს განსაკუთრებულ მწარმოებლად.

იმისათვის, რომ საქმიანობის სახე მივაკუთვნოთ განსაკუთრებულს მთავარ კრიტერიუმს წარმოადგენს მის მიერ წარმოებული ტიპიური პროდუქტი (საქონელი), მომსახურება უნდა იკავებდეს არსებით ხვედრით წილს ტურისტული მოხმარების საერთო მოცულობაში, ან ამ სახის პროდუქტის გამოშვების საერთო მოცულობაში.

მეორე განმასხვავებელ ნიშანს საქმიანობის სახეს ჰქონდეს ტურისტული ხასიათი, წარმოადგენს ის, რომ ისინი უშუალოდ უნდა ემსახურობდნენ დამსვენებლებს, ე.ი. უნდა იყოს პირდაპირი კავშირი პროდუქტის მიმწოდებელსა და მის მომხმარებელს შორის. მომსახურებისაგან განსხვავებით, მწარმოებელი და მიმწოდებელი, როგორც წესი, გამოდიან როგორც ერთი პირი. მომსახურებისაგან განსხვავებით საქონლისათვის მოცემული პირობა წარმოადგენს მკაცრად განსაზღვრულს, რამდენადაც მწარმოებლებსა და საბოლოო მომხმარებლებს შორის შეიძლება მონაწილეობდეს ერთი ან რამოდენიმე შუამავალი. ამის გამო ტურისტულ ინდუსტრიაში, როგორც წესი, შედის არა განსაზღვრული საქონლის მწარმოებელი, არამედ საცალო ვაჭრობა, რომელიც ემსახურება მომხმარებლებს, ამიტომ სავაჭრო ფას-დანამატი მოცემული სახის საქონელზე შედის ტურიზმის ინდუსტრიის მთლიან გამოშვებაში.

ტურისტული საქმიანობის სახეების ჩამონათვალი და მისი შესაბამისი ტურისტული პროდუქტები შესაბამისობაშია ტურისტული საქმიანობის სახეების საერთაშორისო სტანდარტულ კლასიფიკაციასთან, რომელიც აგრეთვე ეფუძნება საქმიანობის სახეებ-

ის საერთაშორისო კლასიფიკატორს და მოცემულია ცხრილ 1-ში.

ცხრილი 1

ტურიდუსტრიის საქმიანობის სახეები

ტურიდუსტრიის ეკონომიკური საქმიანობის ძირითადი სახეები	ტურისტული პროდუქტის ძირითადი სახეები
1. სასტუმროებისა და ანალოგიური განთავსების საშუალებების საქმიანობა.	1. განთავსებისათვის მომსახურება: • სასტუმროები და განთავსების სხვა საშუალებები;
2. ინდივიდუალური განთავსების საშუალებების საქმიანობა.	• საკუთარი ანგარიშით ან უფასოდ სხვა სახლების მომსახურება;
3. რესტორნების და ანალოგიური სახის სას. კვების ობიექტების საქმიანობა.	2. სას. კვება და სასმელების გაყიდვა.
4. რკინიგზის სამგზავრო ტრანსპორტის საქმიანობა.	3. სამგზავრო ტრანსპორტის მომსახურება: • რკინიგზის ტრანსპორტის მომსახურება;
5. საავტომობილო სამგზავრო ტრანსპორტის საქმიანობა.	• საავტომობილო ტრანსპორტის მომსახურება;
6. წყლის სამგზავრო ტრანსპორტის საქმიანობა.	• წყლის ტრანსპორტის მომსახურება;
7. საჰაერო სამგზავრო ტრანსპორტის საქმიანობა.	• საჰაერო ტრანსპორტის მომსახურება;
8. სამგზავრო ტრანსპორტის დამხმარე საქმიანობა.	• სამგზავრო ტრანსპორტის დამხმარე სამსახურის მომსახურება;
9. ტურისტული აგენტების და ანალოგიური შუამავლების საქმიანობა.	4. ტურისტული აგენტების, ოპერატორების და გიდების მომსახურებები: • ტერაგენტების მომსახურება; • ტუროპერატორების მომსახურება; • ტურისტული გიდების მომსახურება;
10. სამგზავრო საარენდო ტრანსპორტის საქმიანობა.	5. სამგზავრო სატრანსპორტო საშუალებების არენდა.
11. კულტურის სფეროში საქმიანობა.	6. კულტურის სფეროში მომსახურება : • სასცენო ხელოვნება; • მუზეუმები და სხვა მომსახურებები კულტურის სფეროში;
12. სპორტისა და დასვენების ორგანიზაციის სფეროში საქმიანობა.	
7. რეკრეაცია და მოსვენების სხვა სახეები:	
• სპორტი და სპორტული მოსვენების სხვა სახეები;	
• რეკრეაციული და გასართობი სახის სხვა მომსახურებები;	
8. სხვა ტურისტული მომსახურებები:	
• ფინანსური მომსახურება;	
• სადაზღვეო მომსახურება;	
• არენდის სხვა სახეები და ტურისტული მომსახურება.	

ცალკე უნდა აღინიშნოს, რომ გარდა ცხრილში ჩამოთვლილი საქმიანობის სახეებისა შეტანილია აგრეთვე ფინანსური და სადაზღვეო მომსახურებები.

ბი. არენდისა და ტურისტული მომსახურების სხვა სახეები გაერთიანებულია „სხვა ტურისტული მომსახურებების“ ჯგუფში.

ტურისტული მომსახურების განსაკუთრებულ სახედ ითვლება ტურისტული პაკეტი (მოგზაურობა ტურისტული საგზურით). დარგობრივ სტატისტიკაში ისინი გამოიყოფა მთლიანი სახით, ე.ი. ბილეთის ღირებულების, სასტუმროში ცხოვრების, საექსკურსიო მომსახურების და ა.შ. ჩათვლით. ამიტომ ღირებულება, რომელიც შედის მომსახურების პაკეტში ფაქტიურად განხორციელებულია სხვა კომპანიების მიერ. ამიტომ იგი განხილული უნდა იქნეს როგორც ტურისტული ფირმის (ოპერატორების) შუალედური მოხმარება.

ორმაგი აღრიცხვის თავიდან აცილებისათვის სატელიტური ანგარიშების შედგენისას საჭიროა პაკეტური ტურების დეზინტეგრირება, მათი დაყვანა „წმინდა“ ღირებულებაზე. ამათან მომსახურება, რომელსაც ახორციელებენ რეზიდენტი და არარეზიდენტი კომპანიები, ცალკე უნდა იქნეს გაანგარიშებული.

ტურისტულ მოხმარების განსაკუთრებული ბუნე-ბიდან გამომდინარე. რომელიც განისაზღვრება არა მოხმარებული პროდუქტის მოცულობით, არამედ კონკრეტული მიზნით, რომელიც აქვს დამსვენებელს (ე.ი. მოგზაურობა სახლიდან შორს), შეიმჩნევა მნიშვნელოვანი სხვაობა მოცემულ რეგიონში ტურისტული ინდუსტრიის გამოშვების მოცულობასა და მათ მიერ მოცემულ რეგიონში ტურისტული მოხმარების დონეს შორის. სხვაობა განპირობებულია შემდეგი მოცულობების ხარჯზე:

იმ საქონლისა და მომსახურების მიწოდების მოცულობა, რომელსაც მწარმოებლები წარუდგენენ დამსვენებლებს არ მიეკუთვნება ტურისტულ ინდუსტრიას;

ტურისტული ინდუსტრიის საწარმოების მიერ მოსახლეობის სხვა კატეგორიებზე (რომლებიც არ არის დამსვენებლად) წარდგენილი მიწოდების მოცულობა;

განსხვავების სიდიდეზე შესაძლებელია გავლენას ახდენდეს, აგრეთვე საქონლისა და მომსახურების შესახებ არსებული ინფორმაციის დეტალიზაციის დონე.

ტურიზმის სატელიტური ანგარიშები ითვალისწინებს შემდეგი სპეციფიკური მაკროეკონომიკური აგრეგატების გამოთვლას:

ტურისტული ინდუსტრიის დამატებული ღირებულება;

ტურისტული დამატებითი ღირებულება;

ტურისტული მთლიანი (შიგა) რეგიონული პროდუქტი.

ჩამოთვლილი აგრეგატები უზრუნველყოფს სტატისტიკური შეფასებების საერთაშორისო შესა-დარისობას და წარმოადგენს ტურიზმის სტატისტიკის აუცილებელ მაჩვენებლებს.

ტურისტული ინდუსტრიის დამატებული ღირებულება ახასიათებს დამატებულ ღირებულებას,

რომელიც შექმნილა ტურისტული ინდუსტრიის ეკონომიკური საქმიანობის სახეების მიერ როგორც დამსვენებლების, ისე მომხმარებელთა სხვა კატეგორიების (ე.ი. რომლებიც არ წარმოადგენენ დამსვენებლებს) მომსახურების შედეგად.

ტურიტული დამატებული ღირებულება მოიცავს ტურისტული ინდუსტრიის დამატებული ღირებულების იმ ნაწილს, რომელიც განპირობებულია ტურისტული მოხმარებით, და იმ დამატებულ ღირებულებას, რომელიც მიიღება საქმიანობის სპეციფიური სახეებისაგან, რომელიც შექმნილია დამსვენებელთა მომსახურების მიზნით..

ტურისტულ მთლიანი შიგა (რეგიონული) პროდუქტი განისაზღვრება როგორც დამატებული ღირებულების ჯამი, შექმნილი ტურისტული ინდუსტრიისა და ტურიზმის მომსახურებაში დასაქმებული საქმიანობის სხვა სახეების მიერ პროდუქტებზე და იმპორტზე გადაახადების ჩათვლით.

ძირითადი აგრეგატების გარდა სატელიტური ანგარიშების მეთოდოლოგია რეკომენდაციას უწევს კიდევ დამატებითი მაკროეკონომიკური მაჩვენებლების გამოთვალას ესენია:

- დასაქმება, რომელც დაკავშირებულია ტურიზმთან;
- ინვესტიციები ძირითად საშუალებებში (მთლიანი დაგროვება);
- ტურისტული კოლექტიური მოხმარება (ხელისუფლების არასაბაზრო მომსახურება);
- ერთობლივი ტურისტული მოთხოვნა.

ცხადია, რომ ამ მაჩვენებლებიდან მხოლოდ პრველს აქვს საკმარისი მეთოდოლოგიური უზრუნველყოფა, დანარჩენი მაჩვენებლების მეთოდოლოგია ფორმირების სტადიაზეა.

ტურიზმის სატელიტური ანგარიშების შემუშავებისათვის მეთოდოლოგიური სტრუქტურა წარმოადგენს განსაზღვრებებისა და კლასიფიკაციების ერთობლიობას, რომლებიც გაერთიანებულია ცხრილებში და დალაგებულია ლოგიკური თანმიმდევრობით. ის მოწოდებულია ჩატარდეს ტურიზმის სრული ეკონომიკური ანალიზი, როგორც მოთხოვნის, ისე მოხმარების თვალსაზრისით.

ცხრილების უმრავლესობა, რომლებიც წარმოქმნის სატელიტური ანგარიშების სისტემას, გვთავაზობს ეტაპობრივ მოდგომას. თავდაპირველად ინფორმაციის ორგანიზებას ჯერ გამოყენების მაჩვენებლების მიხედვით, შემდეგ წარმოების მაჩვენებლების მიხედვით. შემდეგ განხორციელება მოხმარებისა და წარმოების მაჩვენებელთა შეთანხმება, რაც წარმოადგენს ტურიზმის სატელიტური ანგარიშების სისტემის ცენტრალურ ბლოკს. ამ მიზნით მოყვანილია ზოგიერთ მაჩვენებელთა ნაკრები, რომლებიც გარკვეული აზრით იძლევა მოცემულ მოვლენის საერთო ხედვას. ბოლოს, სისტემაში წარმოდგენილია ტურიზმის, როგორც ეკონომიკური ფენომენის კიდევ სხვა უმნიშვნელოვანესი თავისებურებები.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Горбунов В.С. Туристический рынок Европе—М.: Юнитию 2000.
2. Винокуров В.И., Леонов В.А., Индустрия туризма: теоритические, методологические и практические аспектыю науч. монографияю Сочи: изд. СГУТ и КД, 1998.
3. <http://www.world—tourism.org—turizmis saerTaSoriso opganizacia>.